

НАУЧНИ И РЕЛИГИЈСКИ СИСТЕМ (Пет фрагмената)

Драгољуб Б. Ђорђевић*

Машински факултет, Ниш

Резиме: У дискусији је размотрено пет аспеката везаних за научни и религијски систем, како би се помогло разумевању њиховог односа и ублажавању непотребних конфликта.

Кључне речи: наука, религија, историјски и савремени односи, друштво.

SCIENTIFIC AND RELIGIOUS SYSTEMS (Five fragments)

Abstract: In this discussion five aspects related to science and religion are considered, to help understanding their relationship and harmonizing unnecessary conflicts.

Keywords: science, religion, historical and contemporary relationship, society.

I. Наука и религија - поред здравог разума, уметности, филозофије и идеологије - јесу два сасвим *оделита* система идеја, веровања и праксе и међу њима се не може успоставити хијерархијски однос нити вредносна супремација. Принципијелно гледано, као равноправни системи, наука и религија могу бити у односу: - *сукоба*, како је до сада најчешће случај; - *индиферентности*, што је обострано најбоља солуција; и - *сарадње*, која није увек плодотворна за обе стране. Много тога је спорно у реченом односу, па зато лепо вели А. Н. Вајтхед: „Кад размотримо шта за човечанство значи религија, односно шта значи наука, нипошто није претерано рећи да будући ток историје зависи од одлуке коју садашњи нараштај буде донео с обзиром на везу њих двеју. У религији и науци имамо две најјаче опште силе (мимо пуког подстицаја различних чула) које утичу на људе, а оне као да се постављају једна против друге; реч је о сили религијских институција и о сили нашег порива за тачно посматрање и логичко закључивање.”

II. Религија је људска, културно-историјска чињеница, специфичан систем идеја, веровања и праксе, *својеврстан облик практичног одношења према свету: природи, друштву и човеку*. Око ње је пуно спорења - различито се схвата, одређује, вреднује, некада је у политичкој милости, некада не. Прати мѐне епохалних дешавања, па у одређеној, за њу повољној епохи, или исечку епохе, задобија примат, постаје доминантна и боји време, да би у другим околностима изгубила првенство, забацила изворност и сишла испод освојеног цивилизацијског нивоа.

III. У поређењу са побројаним системима идеја, веровања и праксе, па значи и са религијом, наука је у данашњем смислу речи *нововековна појава*. Знамо да је старогрчки период, осим другог, обележила филозофија, а средњем веку

---

* e-mail: brkab@bankerinter.net

религија ударила печат. Иако су још стари Грци учинили прелаз од митоса на логос - и тиме засновали филозофију као „прву науку” и у њеном окриљу зачетке савремене науке - дуго је времена било потребно за издвајање науке као засебног система. Тек од ренесансе наступа њен интензиван развој, да би у нашем столећу толико определила друштво и културу да се оно именује веком *сцијентизма*. Онако како се критичком скалпелу подвргавао „мрачни” средњи век, тако се морамо односити и према култури науке и тоталитаристичким претензијама сцијентистичког духа.

IV. Научно истраживање јесте по себи на позицији *методичког атеизма*, тако да у том процесу нема места Богу, свеопштем ствараоцу и сведржитељу; сам научник, неоспорно и истовремено, може бити дубоко религиозан, предан вери, индиферентан у стварима религије, гностик или атеиста. Биографије Ђ. Бруна, И. Њутна, А. Ајнштајна, В. Хајнзенберга, П. Капице, П. Савића, С. Хокинга... јесу потврда тога.

V. Наша досадашња, социјалистичка школа јесте била атеизирана, али то није био тзв. борбени атеизам радикалног типа, попут: *научног атеизма и атеистичког васпитања* са сцијентистичком искључивошћу у Совјетском Савезу, или *теистичког атеизма* са инквизицијским методама у Албанији. Први тип је посебно интересантан, будући да је рационалну примену остварио у већини видова формалног и неформалног образовања и унутар науке. Он је друштвеном животу нанео грдно зло *дехуманизирајући* сфере образовања и културе. Промотери су рачунали на премоћ науке над другим облицима људског духа, оспоравајући људску изворност религијском односу према свету. То им се осветило и следила је неминовна казна: научни атеизам и атеистичко васпитање склоњени су у историјску старинарницу, и то у онај њен одељак у који се неће радо залазити.